

Minnisblað

Efni: Framlenging á Allir vinna út árið 2022

Dags: 17. desember 2021

Höfundur: Samtök iðnaðarins

Samtök iðnaðarins telja mikilvægt í ljósi þess hversu vel átaksverkefnið Allir vinna hefur tekist að stjórnvöld framlengi átakið um eitt ár hið minnsta.

Í áttakinu Allir vinna felst 100% endurgreiðsla virðisaukaskatts vegna vinnu og hönnunar við íbúðarhúsnæði, frístundahúsnæði og mannvirki í eigu tiltekinna félagasamtaka og sveitarfélaga. Átakið hefur skilað góðum árangri bæði á síðasta ári og á árunum 2009-2015. Átakið hefur:

- leitt til þess að uppbyggingu og viðhaldi húsnæðis var betur sinnt en áður bæði hjá neytendum og ekki síður sveitarfélögum sem mörg hver hafa nýtt tækifærið til að ráðast í löngu tímabæra hönnun og uppbyggingar- og viðhaldsverkefni.
- skilað ávinning í baráttunni gegn svartri atvinnustarfsemi.
- skapað störf og viðhaldið verðmæti eigna.

Samtök iðnaðarins vilja jafnframt benda á að aukin greiðslubyrði heimilanna vegna vaxta- og verðlagshækkana samhliða niðurfellingu átaksins mun hafa neikvæð áhrif á neytendur og minni fyrirtæki í byggingariðnaði sem enn eru mörg hver í viðkvæmri stöðu eftir efnahagssamdrátt síðustu missera.

Það er enn slaki í byggingariðnaði

Átakið Allir vinna fór af stað til að stemma stigu við neikvæðum efnahagsáhrifum kórónuveirufaraldursins og átti að vera í gildi út árið 2021. Óhætt er að fullyrða að átakið hefur átt sinn þátt í því að niðursveiflan í byggingariðnaði hefur verið minni en oft áður í fyrri efnahagsniðursveiflum. Átakið hefur því sannað gildi sitt til að draga úr niðursveiflu í greininni og þeim neikvæðu áhrifum sem því fylgir.

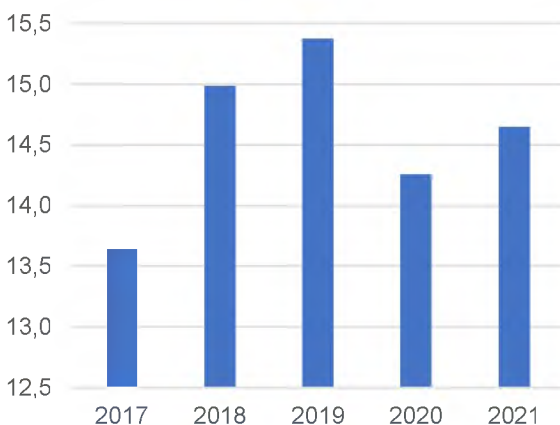
Þrátt fyrir að hagkerfið hafi tekið nokkuð við sér undanfarið og starfsemi byggingariðnaðar sé þar ekki undanskilin þá er enn umtalsverður slaki í greininni. Líkur eru á að slakinn verði a.m.k. út næsta ár. Það eru því góð rök fyrir því að halda áttakinu Allir vinna áfram út árið 2022 hið minnsta.

Byggingariðnaður - fjöldi atvinnulausra

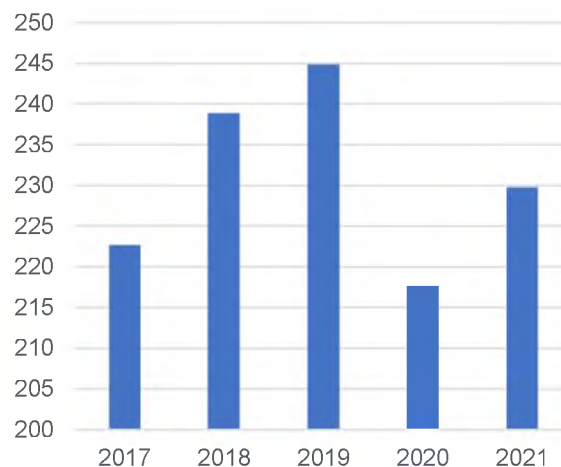

Batamerki sjást nú í greininni sem m.a. lýsa sér í því að fjöldi atvinnulausra hefur fækkað og fjöldi starfandi hefur aukist undanfarið. Einnig er veltan farin að vaxa að nýju. Engu að síður er slakinn enn umtalsverður og umfang starfseminnar þannig minna en það var fyrir tíma núverandi efnahagsniðursveiflu. Þannig er fjöldi atvinnulausra núna í greininni um ríflega þrefalt meiri en hann var að jafnaði á tímabilinu frá 2015 til 2019, þ.e. fyrir núverandi niðursveiflu. Heildarfjöldi atvinnulausra í greininni er nú ríflega 900 en var tæplega 300 fyrir niðursveifluna. Einnig er fjöldi starfandi í greininni ríflega 7% minni en hann var 2019 en í greininni starfa nú ríflega 15 þúsund manns. Þá var veltan í greininni enn nokkru minni en hún var fyrir efnahagsniðursveifluna.

Fjöldi starfandi í byggingariðnaði jan.-ágú., þús.

Velta í byggingariðnaði jan.-ágú. á föstu verði, ma.kr.

Verðbólga og vaxtahækkunir eru ekki vegna átaksins Allir vinna

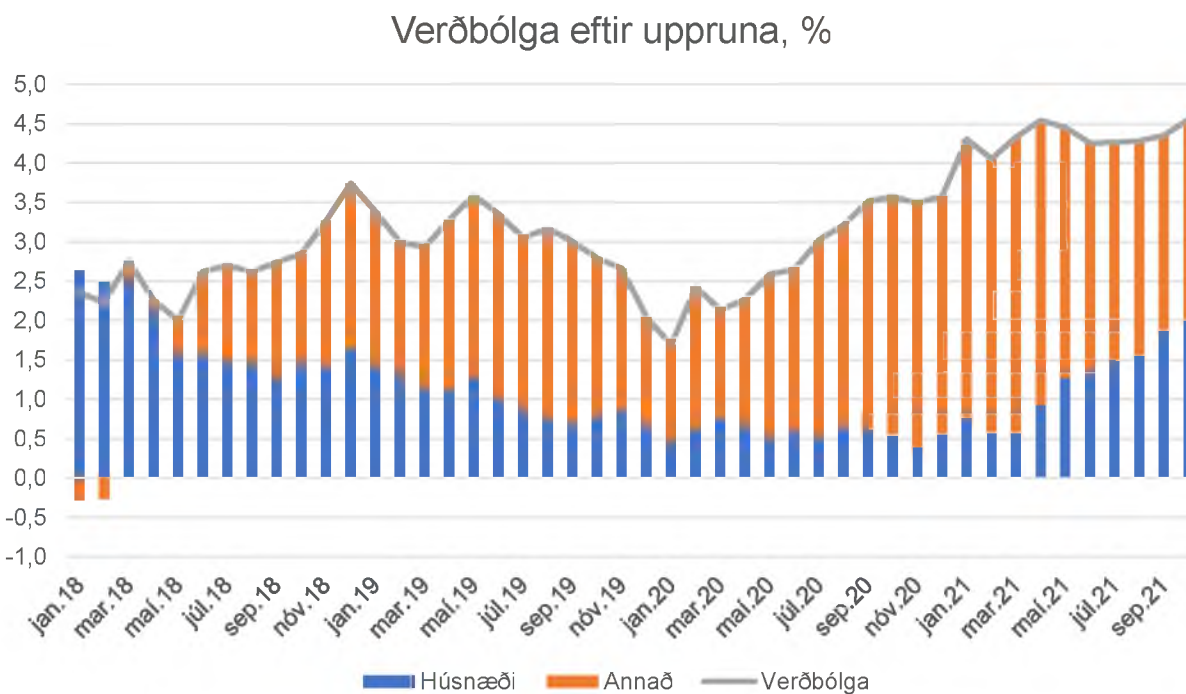
Verðbólga hefur að undanfögnu verið talsverð og að stórum hluta drifin áfram af hækkun húsnæðisverðs. Mælist verðbólgan nú 4,8% sem er talsvert yfir 2,5% verðbólgu markmiði

Seðlabankans. Mikilvægt er að átta sig á því að hækkun húsnæðisverðs er alls ekki til komin vegna Allir vinna átaksins.

Meginástæður hækkun húsnæðisverðs eru tvær:

- **Eftirspurn leyst úr læðingi:** Vaxtalækkun, vöxtur kaupmáttar og fólksfjölgun ásamt fleiri þáttum olli hratt vaxandi eftirspurn eftir íbúðum sérstaklega á seinni hluta niðursveiflunnar. Vöxtur eftirspurnar var á sama tíma og framboð fullbúinna íbúða var að dragast saman. Seðlabankinn hefur nú brugðist við verðbólgunni með nokkrum vaxtahækkunum á þessu ári. Niðurstaðan var hröð hækkun á verði íbúða með ofangreindum áhrifum á verðbólgu.
- **Ónægt framboð nýrra íbúða:** Talsvert hefur dregið úr framboði íbúða á sölu undanfarið. Íbúðum í byggingu hefur farið fækkandi undanfarin tvö ár og fjöldi fullbúinna íbúða sem komið hafa inn á íbúðamarkaðinn hefur ekki verið nægur til að mæta eftirspurn. Slí hafa ítrekað bent á þetta. Stór hluti ástæðu þessa má rekja til þess að strax árið 2019 fór verulega að draga úr íbúðum í byggingu á fyrstu byggingarstigum. Sú fækkun er að koma fram núna í færri fullbúnum íbúðum. Verðhækkunin er þannig vegna þess að umfang starfseminnar í byggingariðnaðinum er ekki nægjanlegt. Flöskuhálsinn í því hefur verið fyrst og fremst skortur á lóðum. Slaki hefur verið í byggingariðnaði og því næg afkastageta í greininni til þess að sinna fleiri verkefnum á sviði íbúðabygginga en þau hafa því miður ekki verið í boði.

Hvorugur af ofangreindum tveim þáttum hefur neitt með Allir vinna að gera. Framlenging átaksins um eitt ár mun því ekki breyta þeirri stöðu sem uppi er á íbúðamarkaði eða í verðbólgu og peningamálum.

Hins vegar mun aukin greiðslubyrði heimilanna vegna vaxta- og verðlagshækkana samhliða niðurfellingu á Allir vinna átakinu á næsta ári hafa neikvæð áhrif á neytendur sem og minni

fyrirtæki í byggingariðnaði sem enn eru mörg hver í viðkvæmri stöðu eftir efnahagssamdrátt síðustu missera.

Mikill ávinningur vegna minni svartrar atvinnustarfsemi

Átakið Allir vinna hefur verið vel nýtt af neytendum sem hafa með viðhaldi og endurbótum stutt við starfsemi einyrkja og minni fyrirtækja sem starfa fyrst og fremst við viðhald fasteigna. Á þeim markaði eru faglærðir iðnaðarmenn oft í samkeppni við réttindalaus aðila og svarta atvinnustarfsemi þar sem hagur neytenda er fyrir borð borinn en átakið dregur í eðli sínu úr slíkum viðskiptaháttum og styður því við fyrirtæki sem vinna eftir lögum og reglum.

Í skýrslu starfshóps um umfang skattaundanskota og tillögur til aðgerða frá 2017 kemur m.a. fram að af þeim málum sem hafa komið inn á borð ríkisskattstjóra og skattrannsóknarstjóra voru á tímabilinu undanskot hvað algengust í byggingariðnaði.¹ Átakið Allir vinna sem stóð yfir á árunum 2009-2015 hafði þó jákvæð áhrif á skattaskil í greininni og þar með tekjur ríkissjóðs. Í þessu samhengi benti Skúli Eggert Þórðarson, þáverandi ríkisskattstjóri, á að með því að gefa vinnuna ekki upp komi kaupandinn sér hjá því að greiða 40% af virðisaukaskattinum. Þá geti seljandi vinnunnar sloppið við að gefa söluna upp til tekjuskatts. Í hundrað prósent endurgreiðslu sé hins vegar enginn ávinningur fyrir kaupanda að gefa ekki upp virðisaukaskatt.² Þetta leiðir til þess að tekjuskattsskil greinarinnar ættu að aukast þegar endurgreiðslan er 100%.

Í ársbyrjun 2015 lækkaði endurgreiðsla virðisaukaskatts vegna vinnu iðnaðarmanna úr 100% niður í 60% en þá hafði Allir vinna átakið verið frá árinu 2009. Ári seinna þ.e. 2016 fór að bera á auknu skattaundanskoti í byggingariðnaði þar sem umsóknum um endurgreiðslu fækkaði um heil 60% á sama tíma og umsvif í byggingariðnaði jukust.

Í umræðum um skattaeftirlit og skattrannsóknir sem fram fóru á Alþingi 1. febrúar 2016 tók Bjarni Benediktsson, fjármálaráðherra, það fram að afleiðingar af niðurfellingu átaksins væru neikvæðar og virtust ekki hafa gefið góða raun. Gera má ráð fyrir sambærilegum áhrifum nú.³

Mikill vilja meðal flokka að framlengja átakið

Í aðdraganda Alþingiskosninga var umræðan um framlengingu á áttakinu talsverð. Samtök iðnaðarins beindu spurningu til framboða um hvort vilji stæði til þess að framlengja átakið Allir vinna. Einungis einn flokkur lýsti sig andsnúinn því⁴. Miklar vonir eru því bundnar við endurskoðun á frumvarpi til fjárlaga með framlengingu átaksins út næsta ár svo að ekki þurfi að endurskoða eða jafnvel hætta við húsnæðisupbyggingu, viðhaldsverkefni og hönnun á nýjum verkefnum.

¹ <https://www.stjornarradid.is/lisalib/getfile.aspx?itemid=5ea38a59-572d-11e7-941c-005056bc530c>

² <https://www.visir.is/q/2016160209697/visbendingar-um-aukin-skattaundanskot-i-byggingaridnadi>

³ <https://www.althingi.is/altext/upptokur/lidur/?lidur=lid20160201T162632>

⁴ <https://www.si.is/frettasafn/vidreisn-einn-flokka-vill-ekki-afrahald-a-allir-vinna>